

Lange-afstandsafhankelijkheden in Generatieve Grammatica

Eefje Boef & Tanja Temmerman

Universiteit Utrecht & Université Saint-Louis, Brussel en KU Leuven
e.p.m.boef@uu.nl & tanja.temmerman@kuleuven.be

In een syntactische structuur kan een element X geassocieerd zijn met meer dan één positie. Om deze lange-afstandsafhankelijkheden (of *filler-gap* constructies) weer te geven wordt binnen de Transformationeel-Generatieve Grammatica vaak de metafoor ‘verplaatsing’ gebruikt: een element ‘vertrekt’ vanuit zijn oorspronkelijk positie en ‘landt’ in een nieuwe positie. Het traditionele argument voor verplaatsing is het volgende: een element X kan zichtbaar zijn in één positie, maar geïnterpreteerd worden in een andere positie (of in beide posities):

- (1) a. Ik vroeg of zij **de man** geroepen hebben.
b. Ik vroeg **wie** (of) zij ___ geroepen hebben.

Dit argument is echter niet overtuigend: er zijn ook andere beschrijvingen van deze observatie mogelijk, zoals bijvoorbeeld de ‘*slash* notatie’ in HPSG (Head-Driven Phrase Structure Grammar; Pollard & Sag 1994).

In deze lezing willen wij het niet hebben over de precieze technische implementatie van lange-afstandsafhankelijkheden in het taaltheoretisch kader van het Minimalisme (binnen de Transformationeel-Generatieve Grammatica, cf. Chomsky 1995). Wij willen in onze lezing voornamelijk de nadruk leggen op (empirische) argumenten voor verplaatsing. Deze empirische argumenten kunnen ondergebracht worden in de volgende categorieën:

- syntactische/morfologische/semantische reflexen van verplaatsing (voegwoordvervoeging, subject-inversie, prepositie-stranding, zwevende kwantoren, ambiguïteit, verdubbeling van pronomina, etc.)
- connectiviteitseffecten
- micro- en macrovariatie (dialectologische en typologische argumenten)

Elke theoretische analyse van lange-afstandsafhankelijkheden moet een verklaring (kunnen) bieden voor bovenstaande empirische gegevens. Wij beargumenteren in deze lezing dat deze observaties de analyse van *filler-gap* constructies in termen van ‘verplaatsing’ ondersteunen.

Naast deze empirische argumenten voor verplaatsing, zullen wij ook aandacht besteden aan een van de aloude ‘uitdagingen’ voor eenieder die lange-afstandsafhankelijkheden wil bestuderen. Hoewel *filler-gap* constructies grote afstanden kunnen overschrijden (zie (2)), is verplaatsing in bepaalde syntactische constructies uitgesloten (zie (3a) vs. (3b)). De syntactische domeinen waaruit geen constituenten kunnen worden geëxtraheerd, worden aangeduid met de verzamelterm ‘eilanden’ (Ross 1967).

- (2) a. Marie gelooft dat Jan dacht dat Peter zei dat de jongen **de kat** verstopt had.
b. Raad eens **wat** Marie gelooft dat Jan dacht dat Peter zei dat de jongen ___ verstopt had.

- (3) a. Marie gelooft de jongen die de kat verstoep had.
b. * **Wat** gelooft Marie [de jongen die ____ verstoep had] ?

Binnen de Transformationeel-Generatieve Grammatica is lange tijd gepoogd een grammaticale analyse van deze eilanden uit te werken (zoals binnen de Subjacentie-theorie van Chomsky 1973 of binnen de Fase-theorie van Chomsky 2000, 2001). Deze voorstellen zijn echter niet zonder problemen, en vanuit de psycholinguïstiek werden ook alternatieve, cognitieve, verwerkingsanalyses voorgesteld (e.g. Hofmeister & Sag 2010). In deze lezing willen wij er de aandacht op vestigen dat een bevredigende analyse van eilanden hoogstwaarschijnlijk zowel een grammaticale/syntactische als een cognitieve component moet omvatten (zie ook Boeckx 2012).

- Adger, David. 2003. *Core syntax: a Minimalist approach*. Oxford: Oxford University Press.
- Boeckx, Cédric. 2012. *Syntactic Islands*. New York: Cambridge University Press.
- Boef, Eefje. 2013. Doubling in relative clauses. Aspects of morphosyntactic microvariation in Dutch. Doctoral Dissertation, Meertens Instituut Amsterdam/Utrecht University. LOT Dissertation Series 317.
- Chomsky, Noam. 1973. Conditions on transformations. In *A festschrift for Morris Halle*, ed. Stephen Anderson and Paul Kiparsky, 232-286. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Chomsky, Noam. 1995. *The Minimalist Program*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Chomsky, Noam. 2000. Minimalist Inquiries: The Framework. In *Step by Step: Essays on Minimalist Syntax in Honor of Howard Lasnik*, ed. Roger Martin, David Michaels, and Juan Uriagereka, 89–155. Cambridge, MA: MIT Press.
- Chomsky, Noam. 2001. Derivation by Phase. In *Ken Hale: A Life in Language*, ed. Michael Kenstowicz, 1–52. Cambridge, MA: MIT Press.
- Hofmeister, Philip and Ivan A. Sag. 2010. Cognitive constraints and island effects. *Language* 86, 366–415.
- Pollard, Carl J., and Ivan A. Sag. 1994. *Head-Driven Phrase Structure Grammar*. Chicago: University of Chicago Press.
- Ross, John Robert. 1967. Constraints on variables in syntax. Doctoral dissertation, MIT, Cambridge, Mass. Published as *Infinite syntax!* Norwood, N.J.: Ablex (1986).
- Temmerman, Tanja. 2013. The syntax of Dutch embedded fragment answers: On the PF-theory of islands and the WH/slucing correlation. *Natural Language and Linguistic Theory* 31, 235–285.